

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ХАРЧОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ
МІНІСТЕРСТВО АГРАРНОЇ ПОЛІТИКИ ТА
ПРОДОВОЛЬСТВА УКРАЇНИ
НААНУ ННЦ ІНСТИТУТ АГРАРНОЇ ЕКОНОМІКИ
ІНСТИТУТ ПРОДОВОЛЬЧИХ РЕСУРСІВ НААНУ

ПРОБЛЕМИ ЕКОНОМІКИ
ПІДПРИЄМСТВ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Матеріали X (Ювілейної) Міжнародної
науково-практичної конференції, присвяченої 130-річчю НУХТ

23-24 травня 2014 р.

Тези доповідей

Київ НУХТ 2014

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ СУТНОСТІ КАТЕГОРІЇ «ЕФЕКТИВНІСТЬ»

О.М. Петухова, д-р екон. наук

Національний університет харчових технологій

В умовах глобалізації економіки, зміцнення ринкових відносин та посилення конкуренції основною метою діяльності вітчизняних підприємств є одержання максимального прибутку. Домінантою, основним критерієм роботи будь-якого підприємства є показники ефективності його діяльності.

Проблема економічної ефективності тривалий час досліджується багатьма вітчизняними та закордонними науковцями, залишаючись при цьому складною і багатогранною частиною сучасної економічної науки. В науковій економічній літературі поки що немає остаточно сформованого категорійного апарату у цій сфері, відсутнє чітке трактування сутності базових понять. Натомість в практиці господарювання часто змішуються поняття «результат» й «результативність», «ефективність» та «ефект», а

також ототожнюються поняття результативності та ефективності.

Поняття «ефективність» науковці трактують по-різному. У найбільш широкому розумінні ефективність розглядається як співвідношення отриманого ефекту (результату) до витрат або ресурсів, які витрачаються на його отримання, тобто ефективність пов'язують із співставленням результатів виробництва і витрат, понесених задля досягнення цих результатів.

Прийнято вважати, що термін «ефективність» походить від латинського «efficientia», що в перекладі означає результативність, певний процес, дія. А «ефект» (від латинського «effectus») вважається результатом цілеспрямованих дій внаслідок зміни певного об'єкта під впливом зовнішніх або внутрішніх факторів. Водночас слід мати на увазі, що однаковий кінцевий результат може бути отриманий під впливом різних факторів і навпаки – однакові витрати можуть спричинити різний економічний ефект.

У якості синонімів до понять «ефективність» та «результативність» у науковій літературі досить часто вживаються наступні терміни: «effectiveness» – дієвість, тобто досягнення заданих суб'єктом цілей діяльності соціально-економічної системи; «efficiency» – економічність, тобто забезпечення функціонування соціально-економічної системи з найменшими зусиллями та витратами; «performance» – результативність, чи іншими словами, здійснення економічної діяльності у певний період часу найкращим чином; «profitability» – прибутковість (дохідність), тобто реалізація економічних процесів з отриманням фінансових, матеріальних чи інших корисних (бажаних) кількісних наслідків; «productivity» – продуктивність, або технічна здатність соціально-економічної системи перетворювати ресурси у економічні блага; «progressiveness» – прогресивність чи здатність соціально-економічної системи рухатися від простого до складного, від дезорганізованого до організованого стану; «timeliness» – своєчасність, як характеристика успішності використання часу як економічного ресурсу; а також інші, зокрема: «intensity» – інтенсивність; «accordance» – відповідність; «ability» – здатність; «optimumness» – оптимальність та інші.

Проблема досягнення і збереження максимальної ефективності діяльності вітчизняних підприємств у сучасних умовах господарювання є одним із головних завдань фінансового менеджменту і реалізується різними методами. У міжнародній практиці широко використовується низка методик оцінки ефективності функціонування підприємства за всіма напрямками його операційної, фінансової та інвестиційної діяльності.

Виявити резерви зростання ефективності та контролювати виконання розроблених заходів щодо її підвищення можна лише за допомогою глибокого системного економічного аналізу. Оцінка показників ефективності передбачає порівнювання фактичних значень з нормативами, попередніми роками для вивчення тенденції підвищення чи зниження; з аналогічними показниками інших підприємств, що дає змогу виявити сильні

і слабкі сторони досліджуваного підприємства та його можливості.

Розрахунок конкретних показників ефективності, їх аналіз дають змогу керівникам суб'єктів господарювання і підприємцям орієнтуватися у вирішенні економічних питань щодо ведення господарства та вжиття необхідних заходів щодо покращення господарювання.

Виходячи із потреби комплексної оцінки ефективності підприємства використовується ціла низка видів показників рентабельності, серед яких найпоширенішими є: рентабельність операційної діяльності; рентабельність реалізованої продукції; рентабельність основного капіталу; рентабельність власного капіталу та ін. Усі ці показники є відносними і показують, скільки одиниць прибутку (валового, операційного, чистого) отримується на одиницю елементів виробництва (реалізованої продукції, виробничих засобів, власного капіталу тощо), що сприяли його створенню. Фінансово-економічний аналіз рівня рентабельності та причин її зміни має важливе значення для виявлення резервів підвищення ефективності діяльності підприємства.

Сучасні умови господарювання, які ґрунтуються на дії законів ринку, тобто законів попиту і пропозиції та конкурентної боротьби, змушують підприємства до пошуку шляхів підвищення ефективності, що суттєво впливає на кінцеві результати виробничо-фінансової діяльності підприємства, його фінансовий стан, платоспроможність, конкурентоспроможність тощо. Напрямки підвищення ефективності повинні визначатися існуючим станом підприємства, зумовленим впливом зовнішніх і внутрішніх факторів середовища його функціонування.

Розвиток сучасної економіки потребує пошуку нових підходів та відповідних змін в діяльності підприємств з метою досягнення високого рівня ефективності, розроблення сучасних методичних основ її оцінки та шляхів підвищення.